

CIRKUSZI AKROBATIKA

Alaputatási és szakmódszertani periodika

Losonczy György: A cirkuszművészet jövője marketinges nézőpontból (2. befejező rész) A cirkuszművészet jövője Magyarországon

A magyar cirkuszművészet jövőjét több piaci szereplő határozza meg:

- a magyar magán cirkuszok,
- a Baross Imre Artistaképző Szakközépiskola és Szakiskola,
- a MACIVA,
- a magyar artisták és produkciói,
- egyéb cirkuszművészeti képzések.

Az utánpótlás kérdése kritikus szintet ért el napjainkban. Az elmúlt évtizedekben öt „forrásból” tevődött össze az utánpótlás:

- Állami Artistaképző Iskola, ill. Intézet;
- MACIVA:
 - - Stúdió,
 - alkalmazott „húzó emberek”;
- „cirkuszi gyerekek” (szakmán belüli utánpótlás):
 - - cirkuszi dinasztiák (több generációs),
 - első generációs artisták gyerekei (2. generáció);
- egyéb cirkuszi képzések;
- cirkusz-szeretők vagy más, pl. sport, művészet területéről „áttért” személyek.

A magyar cirkuszművészet fénykorában az utánpótlás három fő forrása az artistaképző, a MACIVA-s „húzó emberek” és a MACIVA által támogatott cirkusz szerető személyek által készített és fenntartott produkciók voltak. A 90-es évek gazdasági és társadalmi változásai óriási törést hozott a szakmában, amely több okra vezethető vissza, mint például az állam szerep vállalása a cirkuszművészetben vagy a szakma vonzerejének rohamos csökkenése. A szakma vonzerejét meghatározta például a

- a „nyugatra” utazás lehetősége,
- a szabadság érzete,
- az anyagi és erkölcsi siker (átlagos képességekkel),
- az átlagos ember számára „kiugrási” lehetősége,

amely szempontok teljesen átalakultak. A „nyugatra” utazás lehetősége mindenki számára elérhető lett, sőt az EU csatlakozással a munkaerőpiac vándorlás is szabadabbá vált. A „szabadság érzetét” az önállóság és szabadidő váltotta fel. Az átlagos képességű artista pályafutása már nem biztosítja azt a „többletet” mind anyagilag, mind erkölcsileg, mint az a régebbi időkben egy hétköznapi pályafutáshoz képest jellemző volt. A gazdasági szemléletváltást okozta „traumát” és környezetváltozást azok az artisták tudták többnyire leküzdeni, akik az állami vállalatától függetlenül, szabadúszóként („privát artista”) tevékenykedtek, mivel ők sokkal korábban szembesültek (és alkalmazkodtak) az új gazdasági verseny adottságaihoz.

A régi vonzerő tényezők helyébe nem léptek újak, következtetésképp egy privát embernek vagy azoknak a családoknak akik artistaképzőbe íratnák a gyerekeiket nem nyújt meggyőző perspektívát (jövőt) mind szakmailag, mind emberileg. A vonzerő csökkenése az összes utánpótlás „forrást” érinti, ezért a szakmának feltétlenül reagálni kell erre tényre, még pedig úgy, hogy új vonzerő tényezők bevonásával egy határozott

jövőképét és perspektívát kell nyújtani és elfogadtatnia a társadalommal. Ilyen új tényezők lehetnének például:

- az átlagnál több szabadidő eltöltése a családdal,
- az átlagnál rövidebb munkaidő,
- a művészeti, kulturális tevékenység,
- exotikus helyekre való eljutás lehetősége,
- „minőségi artista – minőségi élet”.

A szakma vonzerejének csökkenése mellett a szakmán belüli utánpótlás, a „cirkuszi gyerekek” számai is csökken. A társadalomban divatos „karrierépítés” és az erős piaci verseny arra készíti az artistákat, hogy minél később vállalják az első gyereket, és ezáltal, hogy később vállalják az első gyereket már csökken annak az esélye, hogy további gyereket vállalnának a jövőben. Továbbá a nagy cirkusz dinasztiák utánpótlása illetve gyerekvállalása is csökken! A késői gyerekvállalás másik negatív hatása, hogy az artisták gyerekei egyre kevesebb időt töltenek el a „cirkuszi környezetben” és ezáltal kevésbé „ízlelik meg” a cirkuszi világ milióját. Ennek több oka is lehetséges:

- az artistaszülő a „váltás” korszakában van, vagy már váltott,
- az artistaszülő pályája és sikere az általa elvártan nem megfelelően valósult meg, ezért az oktatás fontosságát figyelembevételével otthon hagyja a gyereket a munkaszerződés időtartamára,
- a sikeres artistaszülők kevésbé preferálják a cirkuszt mint munkahelyet, ezáltal csak alkalmanként dolgoznak cirkuszokban.

Azok a cirkuszos gyerekek akik egyre kevesebb időt töltenek el „cirkuszi környezetben” annál nagyobb az esélye, hogy nem lesz belőle artista.

Az artistaképzés intézményi utánpótlását az Állami Artistaképző Intézet biztosította és biztosítja ma is a jogutódján keresztül. Az intézmény sajátos jellemzője, hogy meghatározott „inputtal” (felvett gyerekek száma és minősége) és „outputtal” (végzős növendékek) rendelkezik. Az utánpótlás forrás kiesését és csökkenését nem tudja ellentételezni, mivel az intézményben oktatható növendékek száma korlátozott. Az intézet fénykorában a végzős növendékek sikeresen szerepeltek a fesztiválokon, amely külföldi növendékeket is arra ösztönözte, hogy Budapesten szerezzenek artistaképesítést. Az utóbbi évtizedben a képzésiránya a piacképes produkciók „gyártásáról” az „általános képzettségű” artisták képzésére helyezte a hangsúlyt. Ezáltal kevesebb piacképes produkció jött létre, egyre kevesebb növendék képviselte az intézményt a fesztiválokon (az utóbbi 5-10 évben talán egy-két szám lépett fel külföldi fesztiválokon) és egyre kevesebb külföldi növendék vette igénybe az intézmény képzését. A szakmai tanárok megfelelő hazai utánpótlásának biztosítása mind „mennyiségi” és mind minőségi jellemzőiben komoly problémát jelenthet a közel jövőben. A szakma egyre kevesebb évtizedes szakmai múlttal rendelkező artistákból áll, amely potenciálisan csökkenti a szakmai tanárok utánpótlásának lehetőségét. Továbbá a sikeres 35-45 közötti artisták számára mind anyagi szempontok miatt, mind a munkájukkal összeegyeztetlensége miatt nem vállalják fel a szakmai utánpótlás oktatását illetve annak fontosságát.

Az intézmény sikeres elvégzése esetén OKJ által jegyzet oklevelet ad. Az „artista diploma” értéke és elismertsége a teljes munkaerőpiacon (nem csak cirkusz!) nehezen érvényesíthető, sőt lassan az általános elvárások közé tartozik a felsőfokú diploma megszerzése. Más művészeti ágakon (pl. Táncművészeti Főiskola) a Bsc-s és az Msc-s képzések által a növendékek a képzés sikeres elvégzése esetén felsőfokú diplomával hagyja el az intézetet. Abban az esetben, ha valamely oknál fogva nem tudja vagy nem akarja a művészi pályát folytatni, akkor ezzel a diplomával nagyobb eséllyel kap más területen munkát, mint például egy OKJ-s artistaművész.

2007-ben az artistaképző iskola a MACIVA fenntartása alá került, ezzel megvalósult a teljes vertikális szakmában. Ezt a döntést sokan támadták a szakmában (néha jogosan), de összességében elmondhatjuk, hogy

a vertikális rengeteg előnyt és lehetőséget biztosít a szakmának, főleg az utánpótlás hatékony megszervezésében. A „vertikális rendszer” a vezető cirkusz iskolák és cirkuszok között is megtalálhatóak. Pl.: az Orosz Állami Cirkusz és az artistaképző iskola közti kapcsolat vagy a Cirque du Soleil és a kanadai artistaképző iskola közötti szoros együttműködés.

A magyar cirkuszművészet „visszafejlődése” és jelenlegi stagnálása sürgős szakmai lépéseket kíván. A fejezet elején felsorolt szakmai jövőt befolyásoló piaci szereplők közül jelenleg a Magyar Cirkusz és Varieté rendelkezik azokkal a feltételekkel és erőforrásokkal, amellyel a szakma jövőjét pozitív irányba tudná „lökni”.

De milyen irányba?

Több alternatíva lehetséges, de a szerző véleménye szerint az EU álláspontja alapján (a cirkusz az európai kultúra része) kiváltott „hullámot meglovagolva” (lásd az állattörvények módosítása vagy törlése a tagállamokban) Magyarországon is kiváló támpont lehetne arra, hogy megfelelő koncepció és „propagandával” elérjünk fontos célokat. Ilyen hosszú távú cél lehet (és szükséges) a cirkuszművészet „magasabb szintű pozicionálása” a magyar kultúrában, amely ne csak jogilag érvényesüljön, hanem a magyar társadalom is ismerje el! A cirkusz nem csak szórakoztatásról szóljon, hanem kultúráról is! Ez azért fontos, mert így más társadalmi réteget, célpiacot tudnánk „megnyerni” például a Fővárosi Nagycirkusz műsoraira számára.

És milyen eszközökkel?

A kultúra fő jellemzői közül a minőség és kulturális érték átadás megfelelő lenne a cirkuszművészet kulturális pozicionálására.

Például:

- az artistaképző
 - - felsőfokú intézményé válása a jövőben,
 - nemzetközi válása,
 - a végzősök számára minőségi produkciók biztosítása és fesztiválok indítása,
 - az intézmény szervezeti struktúrájának főelemeinek minőségi szemléletváltása (rendszer-tanár-növendék);
- a magán vándorcirkuszok minősítése, osztályozása, amely alapján a közönség már a jegyvásárlás előtt különbséget teheszen az egyes cirkuszok szolgáltatásának minőségében, hasonlóképpen, mint a szállodáiparban vagy a vendéglátásban történik.
- A MACIVA a klasszikus cirkuszi műsorok mellett kisebb-nagyobb „értéket átadó” műsorok/rendezvények (nem Soleil stílusú!) készítését támogatná több területen (pl. TV, kiállítások, egyéb kulturális rendezvények).

Röviden összefoglalva elmondható, hogy a magyar cirkuszművészet jövőjét és szakmai utánpótlását alapvetően meghatározza, hogy mikor és mennyi idő alatt valósul meg a szemléletváltás mind a szakmában a szakmai kérdésekben, mind a társadalomban a cirkuszművészet megítélése terén.

megjelenik minden negyedévben